

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพของการที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหา ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา เป็นสภาพที่ไม่มีใครปรารถนา เพราะต้องประสบผลในทางลบหลายประการต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิด ความบริสุทธิ์ ดังนั้นในสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ จึงให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องหา**มากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา** โดยยอมรับว่าผู้ต้องหา**นั้น สถานะที่แท้จริงเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดเท่านั้น ส่วนจะเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือเป็นผู้บริสุทธิ์นั้นเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการว่ากล่าวกันตามขั้นตอนของกระบวนการจนถึงขั้นชี้ขาดคดีสิน** ดังนั้นผู้ต้องหาจึงได้รับผลในการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า**เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง (Presumption of innocence)** ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ไม่ถูกกระทำหรือปฏิบัติต่ออย่างผู้กระทำผิด

สิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งพึงปรารถนาอย่างหนึ่งของบุคคล ซึ่งถึงแม้ความสำคัญของสิทธิเสรีภาพอาจเปรียบเทียบได้ไม่เห็นเด่นชัดเท่ากับ**ปัจจัยสี่** อันเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตก็ตาม แต่สิทธิเสรีภาพก็มีความสำคัญอย่าง**ยิ่งต่อการดำรงชีวิต**อย่างมีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ชน การรวมตัวกันเป็นสังคม เป็นรัฐขึ้นมา**ก็เพื่อหวังที่จะ**ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ประการสำคัญของรัฐก็คือ การคุ้มครอง พิทักษ์รักษา สิทธิเสรีภาพของประชาชนพลเมือง รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นับเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐในการที่จะดำเนินการบรรลุจุดหมายปลายทาง**แห่งหน้าที่สำคัญดังกล่าว** คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนพลเมืองและความสงบเรียบร้อยในสังคม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยซึ่งใช้**เป็น**หลักวิธีพิจารณาความอาญา ได้ประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478¹ และใช้

¹พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477

บังคับมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม 15 ครั้ง ทั้งนี้การแก้ไขเพิ่มเติมครั้ง
หลังสุดได้มีขึ้นในปี พ.ศ. 2527

กระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในชั้นก่อนการพิจารณา นับเป็นขั้นตอนที่มีความ
สำคัญเพราะเป็นขั้นตอนแรกที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา เป็นขั้นตอนที่
กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องของ คำเนิการก่อนไปสู่ชั้น
พิจารณา ต่อไป

สภาพการ จัดวางโครงสร้างวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในชั้นก่อนการ
พิจารณา มีผู้วิจารณ์และมีความเห็นว่ายังไม่เกิดความเหมาะสม หรือเอื้ออำนวยต่อการ
คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ในส่วนบทบาทอำนาจหน้าที่
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีลักษณะกรอบอำนาจที่กว้างขวาง¹ เช่น ในกรณีของการออก
หมายต่าง ๆ มีอำนาจในการพิจารณาออกหมาย คำเนิการตามหมาย กล่าวคือในการ
จับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีอำนาจพิจารณาเหตุอันควรในการออกหมายได้เอง คำเนิการ
จับกุมได้เอง เป็นต้น ซึ่งแตกต่างกับกรณีของต่างประเทศ เช่น อังกฤษ เจ้าหน้าที่ตำรวจ
เป็นตำรวจของท้องถิ่น สหรัฐอเมริกาให้องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในชั้น
เริ่มต้นการปฏิบัติการ คือ การออกหมาย ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามสืบสวนเรื่องราว
ข้อเท็จจริง รวบรวมพยานหลักฐานให้พร้อมมูลมากที่สุด แล้วขอหมายจับ ทำให้การคุ้ม-
ครองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีของฝรั่งเศส กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและ
พนักงานอัยการมีความสัมพันธ์ในทางปฏิบัติอย่างใกล้ชิด และมีการตรวจสอบโดยองค์กร
ตุลาการ²

ในส่วนของการสอบสวน วิธีพิจารณาความอาญาในชั้นก่อนการพิจารณากำหนด
ให้การสอบสวนอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งส่งผลไปถึงการไต่สวนมูลฟ้อง
ด้วย กล่าวคือ กฎหมายได้วางบทบัญญัติให้ศาลมีดุลพินิจที่จะไม่ทำการไต่สวนมูลฟ้อง คดีที่
พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ และในทางปฏิบัติก็แทบจะไม่มีการไต่สวนมูลฟ้อง เพราะถือว่า

¹ คุ สุรินทร์ ถั่วทอง, "ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย : ปัญหาและข้อเสนอ
แนะบางประการ," วารสารอัยการ 4 (ตุลาคม 2524) : 63.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 59-61.

การฟ้องคดีของพนักงานอัยการผ่านการสอบสวนมาแล้ว จึงมีลักษณะให้ความสำคัญต่อการสอบสวนมากถึงขนาดเทียบเท่ากับการไต่สวนมูลฟ้องของศาล ซึ่งเป็นกรกดันกรองมูลคดีเบื้องต้น ทั้ง ๆ ที่การสอบสวนและการไต่สวนมูลฟ้องต่างกันในเรื่องของวิธีการดำเนินการอย่างมากมาย¹ ทำให้การสอบสวนมีความสำคัญ สามารถให้คุณให้โทษได้สุดแต่อำเภอใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งบางครั้งอาจมีการมุ่งที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเฉพาะที่ทำให้ผู้ต้องหาถูกฟ้องร้องคดีสินลงโทษ อาจใช้วิธีการแสวงหาพยานหลักฐานจากตัวผู้ต้องหาโดยวิธีการที่มีขอบข่ายกฎหมาย

ในส่วนของการควบคุมตัวผู้ต้องหา กำหนดให้มีการควบคุมตัวในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ 48 ชั่วโมง และหากจำเป็นยี่คระยะเวลาไปได้อีกรวม 7 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ทั้ง ๆ ที่ไม่ควรตัดผู้ต้องหาออกจากโลกภายนอกนานถึงเพียงนั้น เป็นสิ่งก่อให้เกิดความเคียดแค้น การปล่อยชั่วคราวหรือการได้รับการประกันตัวซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี ก็จะไม่ได้รับการสนองตอบเท่าที่ควร² เกี่ยวกับการขออนุญาตฝากขังต่อศาลก็มิได้เห็นว่า ลักษณะการอนุญาตที่เป็น "แบบพิธี" มีการอนุญาตได้ง่าย³ ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของการขอฝากขัง และนอกจากนี้ยังมีปัญหาในกรณีอื่น ๆ อีก

ปัญหาตามข้อวิจารณ์ดังกล่าว เป็นปัญหาที่ส่งผลต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในอันที่จะได้รับการคุ้มครองในชั้นก่อนการพิจารณา การวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาวิจัยถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเกี่ยวโยงมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาในชั้น

¹ คุ จิตติ คิงศภทิพย์, "ผู้ใดควรสอบสวนคดีอาญา," บทบัญญัติ 39(ตอน 2 2525) : 119-120.

² คุ บุญชู เป็นสบาย, "สิทธิของผู้ต้องหา," วารสารอัยการ 5(สิงหาคม 2525) : 94. ; มาลี ทองภูสวรรค์, "การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 179-180.

³ คุ ทองใบ ทองเป่า, "สิทธิของผู้ต้องหา," มติชน (17 สิงหาคม 2526) : 5.

ก่อนการพิจารณา โดยศึกษาถึงบทบาทขององค์กรตุลาการในชั้นก่อนการพิจารณาว่า ตามโครงสร้างวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในชั้นก่อนการพิจารณา ได้กำหนดบทบาท หรือสละขององค์กรตุลาการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือองค์กรตุลาการไม่สามารถดำเนินบทบาทที่มีอยู่ได้ ทั้งนี้โดยมุ่งหวังให้ผู้ต้องหาได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชั้นก่อนการพิจารณา ตามควรแห่งกรณีและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นการพิจารณาถึงโครงสร้างวิธีพิจารณาความอาญาของไทย การจัดองค์กรดำเนินการ การวางรูปแบบ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในชั้นก่อนการพิจารณาว่ามีความเหมาะสม สามารถเอื้ออำนวยต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาได้เพียงใด

2. เพื่อพิจารณาปัญหาและผลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณา

3. เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งจำต้องได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยในลักษณะวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) มีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ การสัมภาษณ์ นักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ ศึกษาข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อประมวลผลการได้ข้อสรุปสุดท้ายต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

สำหรับขอบเขตการวิจัยนั้น ได้กำหนดขอบเขตคือทำการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา โดยองค์กรตุลาการในชั้นก่อนการพิจารณา ทั้งนี้โดยขอบเขตการศึกษานั้น จำกัดการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ต้องหา ซึ่งดำเนินการสอบสวนพิจารณา

ในศาลสถิตยยุติธรรมตามพระธรรมนูญศาล โดยไม่รวมถึงการคุ้มครองผู้ต้องหาซึ่ง
 ดำเนินการในศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งมีบทบัญญัติเฉพาะอยู่แล้ว ไม่รวมถึงการ
 คุ้มครองผู้ต้องหาในศาลทหาร¹ และไม่รวมถึงการคุ้มครองผู้ต้องหาซึ่งมีการพิจารณา
 ความผิดโดยอาศัยอำนาจพิเศษของทางฝ่ายบริหาร² ด้วย ในส่วนเกี่ยวกับขอบเขตแห่ง
 การคุ้มครองนั้นกำหนดไว้โดยทำการศึกษาเฉพาะการคุ้มครองในชั้นก่อนการพิจารณา
 โดยกำหนดขอบเขตแห่งชั้นก่อนการพิจารณารวมถึงชั้นการไต่สวนมูลฟ้องด้วย และเพื่อ
 ความเหมาะสมในการศึกษาให้ถือเอามาตรการการไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มา
 โดยมีขอบซึ่งจะปรากฏในชั้นพิจารณาของศาล มาเป็นมาตรการคุ้มครองมาตรการหนึ่ง
 ในชั้นก่อนการพิจารณาทำการศึกษาเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวด้วย แม้จะเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้น
 ในชั้นพิจารณาก็ตาม แต่ได้ส่งผลถึงชั้นก่อนการพิจารณา

เกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหาที่ทำการศึกษา ได้ศึกษาถึงแนวความคิดการคุ้มครอง
 สิทธิเสรีภาพโดยองค์กรตุลาการ หลักการแยกอำนาจ โครงสร้างวิธีพิจารณาความอาญา
 ของไทย ปัญหาการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหา ศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของต่าง-
 ประเทศ ศึกษาประเทศหลักคือ สหรัฐอเมริกา เหตุที่เลือกศึกษาเปรียบเทียบกับสหรัฐ-
 อเมริกา ก็เพราะเห็นว่า วิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกานั้น เน้นหนักไปใน
 ทางแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนพลเมือง มีการเคารพ

¹ดู รายละเอียดเรื่องนี้ใน อุดม สิทธิวิรัชธรรม, "การดำเนินคดีในศาล
 ยุติธรรมซึ่งเป็นศาลทหาร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิต
 วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527).

²ดูรายละเอียดเรื่องนี้ใน ธนพิชญ์ มุลพลกษ, "การใช้อำนาจพิเศษของฝ่าย
 บริหาร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย, 2523).

พิทักษ์รักษาสีทิวทัศน์ที่สวยงามที่สุด¹ เหตุผลประการต่อมาก็คือ ในปัจจุบันการศึกษาวิจัยทางอาชญาวิทยาในสหรัฐอเมริกา ได้มีความก้าวหน้าและได้รับการยอมรับโดยทั่วไป จึงเห็นควรศึกษาเปรียบเทียบเพื่อพิจารณานำผลดีมาประยุกต์ใช้กับกรณีของประเทศไทยภายใต้เงื่อนไข สภาพการณ์ ความเหมาะสมต่อไป อย่างไรก็ตามก็มีการกล่าวพาดพิงถึงประเทศอื่นบ้างในบางส่วน เพื่อให้การศึกษาเปรียบเทียบเป็นไปโดยแจ่มชัด

ในการศึกษาเปรียบเทียบนั้น ถือเอาหลักการส่วนใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ไม่จำกัดเพียงรัฐใดรัฐหนึ่ง โดยเน้นหนักศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองโดยองค์กรตุลาการในชั้นก่อนการพิจารณา เช่น การออกหมายโดยศาล การนำสู่อำนาจศาล โดยเร็วหลังการจับกุม การประกันตัว การกีดกันร่องมรดกคดีเบื้องต้นโดยแกรนด์ จูรีหรือคณะลูกขุนใหญ่ การไต่สวนมูลฟ้อง การขอหมายปล่อยในกรณีมีการควบคุม คุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และกรณีอื่น ๆ โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิด หลักการ เหตุผลเบื้องหลังความเป็นมาของแต่ละส่วน เพื่อให้ทราบถึงความถูกต้อง เหมาะสมของกรณีนั้น ๆ และจะทำให้พิจารณาเปรียบเทียบ ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้มีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ เกี่ยวกับข้อมูลบางส่วนที่ได้มานั้น ถูกจำกัดในการห้ามอ้างอิงแหล่งที่มา ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมบางประการ

¹ดู มุรธา วัฒนะชีวะกุล, "สิทธิในการหลบหนีของนักโทษในสหรัฐอเมริกา," วารสารกฎหมาย 3 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2520): 74. ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวว่า ในสหรัฐอเมริกานั้น เรื่องสิทธิของประชาชนไม่ว่าผู้ที่มีจน ผู้ร่ำรวยหรือนักโทษ มักจะถูกยกขึ้นเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับชีวิตประจำวัน จนมีบางคนกล่าวว่า คนอเมริกันหายใจเข้าออกเป็นเรื่องสิทธิเลยทีเดียว ถ้าเราสังเกตรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาหรือของมลรัฐต่าง ๆ กันแล้ว ก็จะพบว่าเขาได้บัญญัติเรื่องสิทธิของประชาชนไว้เป็นสาระสำคัญและเน้นไว้เป็นรากฐานของรัฐธรรมนูญเลยทีเดียว

เช่น รายงานการประชุมทางกฎหมายของส่วนราชการบางแห่ง ในส่วนเกี่ยวกับความคิดเห็นบางประการของผู้เข้าประชุม ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุม เป็นต้น แต่เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่า ความคิดเห็นดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยให้กว้างขวางออกไป จึงได้นำมาพิจารณาเปรียบเทียบด้วย ทั้งนี้โดยผู้เขียนจะได้ลงในเชิงอรรถว่าเป็นข้อมูลที่ถูกจำกัดในการห้ามอ้างอิงแหล่งที่มาไว้

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย มีดังนี้

1. จะทำให้ทราบและเข้าใจปัญหาในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของไทย โดยเฉพาะขั้นตอนการพิจารณา อันเป็นปัญหาที่มีผลต่อการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหา
2. จะเป็นการยืนยันให้ปรากฏชัดซึ่งสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาในขั้นตอนการพิจารณา ซึ่งควรต้องมีการคุ้มครองอย่างแท้จริง
3. จะทำให้เกิดการกระตุ้นและพิจารณาถึงความเหมาะสมที่จะให้องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพผู้ต้องหาในขั้นตอนการพิจารณามากขึ้น
4. จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวและการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย